

צילומים:

הרב חיים סבתו בכנסת, מעברות, חיים גורי ז"ל, ציור של מעמד הר סיני בפרשת השבוע

מורה לחיים

של ממש. הוא שם כיסאות מסביב, שם תיבה במרכז, הקים מקהלה ומינה שלושה גבאים. כעבור כמה ימים המנהל הוזמן לראות את בית הכנסת הנפלא הזה, כולו בניגון המרוקאי, כמו בבתים של הילדים, בהתלהבות. המנהל כל כך התפלא, הוא לא האמין. צריך רק לתת אמון, להזדהות עם המסורת."

4 היו לו עוד שני מסרים, שנצרכו בכשרו, ושביקש להעביר למנהלים של 2018. "בכיתה ג' חילקו לנו טפסים למלא, עם שם ההורים, מקום עבודתם ועוד. היינו צריכים לכתוב גם כמה חדרים יש לנו בבית. חבר שלי, הרוש מעין כרם, כתב: 'אנחנו שמונה בני בית וסבתא, ויש לנו חדר וחצי במעברה'. המורה קרא את הטפסים אחד אחד, וכשהגיע לטופס שלו אמר: שמונה אנשים וסבתא בחדר וחצי? אז מי גר בחצי חדר, הסבתא? הוא פרץ בצחוק מתגלגל, והרוש נעלב לנצח, עד עמקי נשמתו. כמעט בלתי אפשרי למחוק עלבון. אני מחנך כבר 43 שנים ויודע כמון כש שלפעמים קשה בכיתה, ושכולנו בני אדם, אבל יש לנו אחריות עצומה לא להעליב נפשות רכות. אם אתם רוצים תענישו, תענישו קשות, רק אל תעליבו."

אבל הוא לא בא כדי לדרוש דברים רק מהמורים, אלא גם מהילדים. בשבת הזו קוראים על מתן תורה בהר סיני, בפרשת "יתרו". סבתו סיפר איך התעצב הקשר שלו לתורה: "חזרתי מהלימודים בחמש אחר הצהריים, עייף וצמא ורעב. אולי לא תאהבו את הסיפור הזה, אבל מה לעשות, זה הסיפור. באתי הביתה וביקשתי להיכנס לנחל, ואמא אמרה: התחילו את שי- עור התורה בבית הכנסת, תלך ותחזור ואז נדבר. כך היה. היא לא ריחמה עליי. לימים, גם אני לא ריחמתי על הילדים שלי. צריך להתמלא בתוכן, לעבוד קשה, להצטיין."

הילד ממצרים הפך ללוחם שריון ולימים לראש ישיבת הסדר ולסופר עטור פרסים. כך סיים את דבריו: "כשהיינו ילדים אחי ניגש לאבא ואמר: בוא נחליף את שם המשפחה, אף אחד לא מכיר את השם סבתו, בוא נמצא משהו אחר. אבא ענה: אל תחליפו את השם, אתם תעשו את השם."

sivanrahavmeir@gmail.com
הכותבת היא עיתונאית חברת החדשות

ישאל, להציץ ימינה ושמאלה. אף אחד לא העלה על דעתו שאין לנו כסף, פשוט אין. למדנו באותו תיכון, אחי שבת (היום הרב שבת), אחי מרדכי (היום ד"ר מרדכי) ואני. לא היה כסף לשכר לימוד, ואלמלא המנהל, הרב אריה בינה, התערב, היו מעיפים אותנו. חשבתי לעצמי פעם כמה מערכת החינוך הפסידה מכך שלא שילמנו, אבל כמה החזרנו לה מאז שלר- שתנו את שכר הלימוד. את המילים האחרונות סבתו אומר בקול רועד, כמעט דומע, ואז מגיעות מחיאות כפיים סוערות. "לפעמים מחוות קטנטנות יכולות לשנות הכל: הרב לויכטר, המנהל המפורסם של תלמוד התורה שלנו בשכונת בית וגן, ראה שאני הולך לבית הספר ברגל בגשם זלעפות, בלי סוודר ובלי מעיל. עד היום אני זוכר את הקור חודר לעצמות. לא היו אז אמצעים, אבל הוא לקח מגבת מבית הספר, כרך סביב הצוואר שלי ואמר: לפחות יהיה לך צעיף. המגבת לא חיממה אותי בקור של בית וגן, אבל המחווה, הידיעה שמישהו חושב עליי – חיממה. אני גם זוכר שהייתי בן 20, בישיבת ההסדר שלי, ישיבת הכותל, בלי אגורה שחוקה בכיס. לימדתי ילדי עשירים, בנים של פרופסור רים מרחביה, כדי לקנות לעצמי סוודר וכדי לקנות לעצמי ש"ס. ראש הישיבה, הרב ישעיהו הררי, ראה שהפנים שלי זורחות ושאל למה. סיפרתי לו שקניתי לעצמי ש"ס. ושוב, עשרות שנים אחר כך אני זוכר את החום וההתלהבות שלו בתגובה לרכישה הזאת. אני פונה אליכם: תהיו רגישים. לאדם עשיר קשה להבין את זה שאין לו."

3 אבל ישראל התפתחה מימי המעברות. הרעב הקיומי מציק פחות, הרעב הרוחני עדיין קיים. גם נכדיהם של אותם עולים יודעים לספר שהמורשת התרבותית הענפה שלהם הודרה, נמחקה, דוכאה. "מחנכים חייבים להיות רגי- שים תרבותית, גם היום", המשיך סבתו. "אני זוכר איך בבית ספר 'ישורון' כל הילדים התפרעו בבוקר בזמן התפילה, לא שיתפו פעולה. אתם הרי מכירים את בעיות המשמעת האלה. היה שם מורה ושמו הרב יצחק רווח, שלימד גמרא, חקלאות, טבע וזמרה. הוא לקח כיתה שכמובן התפללה בנוסח האשכנזי, למרות שכולם היו מרוקאים, והפך אותה לבית כנסת ספרדי

1 "אני אמנם אוהב לדבר תמיד רק על החיובי, על האהבה, אבל ביקשו שאדבר היום גם על הפצעים". הסופר והמחנך הוותיק חיים סבתו הוזמן השבוע לכ- נסת, לדבר בפני כ-500 מנהלי בתי ספר על הקשיים שח- ווה במערכת החינוך. הרברים צריכים להתפרסם גם מחוץ לאולם שבו נאמרו, והם מתאימים במיוחד לשבוע שבו כשני מיליון תלמידים מקבלים תעודה: "הייתי בן חמש כשעלינו ארצה במפתיע ממצרים, אחרי שאבא נעצר בעוון פעילות ציונית", סיפר. "גירשו את כולנו ממצרים תוך 48 שעות, אבא, אמא וחמישה ילדים, שהגדול שבהם בן שבע. הגענו באונייה ושמה 'מולדת' לנמל חיפה, ומשם למעברה בבית מזמיל בירושלים. אני זוכר איך אבא קנה לנו בהתרגשות כרטיסים לתערוכת 'עשור למדינת ישראל' בבנייני האומה. באנו לשם, התרוצצנו ולא הבנו כלום, אבל קלטנו רק דבר אחד: את ההתרגשות העצומה של אבא. במעברה היו יהודים ממרוקו, תוניסיה, אלג'יריה ופרס. ראיתי אותם קמים כל בוקר בחמש וחצי, ואחרי תפילת שחרית יוצאים עם טורייה על הכתף להר הרצל, לחפור גומות ולנטוע עצים. הם חזרו עם חשכה לבית קטן, בבוקר של המעברה, אבל מעולם לא שמעתי מהם תלונה או רצון לחזור. סיפרתי את זה בכנס של היסטוריונים והם התרגזו עליי, אבל זו האמת שלי, בלי קיפוח וכעס. אני זוכר מילדותי אהבה גדולה."

סבתו דיבר עוד לפני שנפטר חיים גורי, אבל תיאר בדיוק את השנים שבהן גורי הפך למשורר במדינה הצעירה והנבנית. זה הרי תפקידו של איש רוח. לבנות, להעצים, לרומם. התחושה המשותפת הייתה אז שבונים פה תרבות, מדינה, אומה. הרוח הנושבת היום בחלק מהמחוזות האלה היא רוח הפוכה, של פירוק – המדינה, הקהילה, המשפחה, הכל חסר ערך, הכל רק נתון לביקורת צינית.

2 "אבל הבטחתי לדבר גם על הפצעים", נזכר סבתו. "הדבר הראשון שהפריע לי היה חוסר רגישות למצב הכלכלי שלנו. בתור ילד, מעולם לא היו לי ספרי ליי- מוד, אבל זה לא הטריד אף אחד. כולם ישבו בכיתה עם ספרי מתמטיקה ואני – צריך לנחש הכל, לחשוב מראש מה המורה

הסטטוס היהודי: "חונכנו על העדפת הקשה, על הבלתי נוח. כעת המילה 'עכשיו' הפכה להיות מילת המפתח. עלינו לומר לעצמנו ולאנשים הצעירים שאין מקום לקוצר רוח זה, מדובר במאבק של דורות." (חיים גורי ז"ל)